

Nagy István

tanár, néprajzkutató – Bonyhád, kémia-fizika szakos tanár, Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium – néprajzkutató, antropológus
inagy64@gmail.com

TORZSÁRÓL INDULTAM...

Ordass Lajos evangélikus püspök eszmeisége és életútja

I set off from Torzsa...

Lajos Ordass's idealism and course of life

Krenuo sam iz Torže...

Idejnost evangelističkog biskupa Lajoša Ordaša

Dolgozatomban Ordass Lajos vajdasági evangélikus püspök (1901–1978) tanulságos életútját mutatom be. Ordass (Wolf) Lajos Bácska Torzsa nevű falujában született 1901. február 6-án. Iskoláit szülőfalujában, Verbászon és Bonyhádon végezte. A budapesti Teológiai Akadémia elvégzése után 1924-ben dr. Raffay Sándor püspök úr evangélikus lelkésszé szentelte fel. Segédlelkész volt Hartán, Mezőberényben, Soltvadkertben, majd 1931-től 1941-ig lelkész Cegléden. 1941 és 1945 között Budapesten, Kelenföldön lelkész. Gyülekezetével áldozatos munkát vállalt a háború ideje alatt. 1945 és 1950 között a magyarországi evangélikus egyház bányakerületi püspöke volt. A kommunista rezsim koholt vádak alapján elítélte, két évet töltött börtönben Szegeden, majd Vácon. 1956 és 1958 között újra püspök, de a forradalom elfojtását követő megtorlásoknak ő is áldozata lesz. 1978-ban bekövetkezett haláláig visszavonultan élt, egyházi, szépirodalmi, néprajzi tanulmányokon dolgozott. 1990-ben állami, 1995-ben pedig egyházi rehabilitációjára is sor került, így 1945 és 1978 között törvényesen püspök.

Kulcsszavak: Vajdaság, evangélikus egyház, 1945, 1956, megtorlás, teológia, segédlelkészség, lelkészség

Mindegyik magyarországi történelmi egyház sajátos módon élte meg a második világháborút követő rendszerváltást. Az évszázados békés, nyugodt fejlődésükben ez volt az a pillanat, amikor a felhalmozott eszmei, anyagi eredményeik egyik napról a másikra bizonytalanná váltak a híveik számára, az uralkodó ideológia mindent megtett megsemmisítésükért. Az akkori koncepciók ítéletek súlyosan érintették a magyarországi történelmi

egyházak elöljáróit is. Mindszenty Józsefet 1949-ben életfogytiglani fegyházra ítélték, majd börtön következett, házi őrizet, 14 év az amerikai nagykövetségen. 1971-ben elhagyta az országot.

Ravasz László, a református egyház akkori püspöke 21 év püspöki szolgálata után, 1948-ban, a rá nehezedő nyomás hatására lemondott minden tisztségéről, és visszavonult a közéleti szerepléstől.

Ordass Lajos evangélikus püspök az ellenállást választotta, védeni próbálta az egyházat, híveit, lelkésztársait a pártállam támadásaitól. Két alkalommal vállalt püspöki megbízatást, 1945 és 1948, valamint 1956 és 1958 között. Külső és belső ellenségei mindkét alkalommal eltávolították. Dolgozatom Ordass Lajos tanulságos életútját szeretné bemutatni. Azét a nagyérdemű, meg nem alkuvó emberét, aki a vajdasági Torzsáról indult el, és egy sorsdöntő korszakban a magyarországi evangélikus egyház vezetője volt. Emlékét utcák, épületek, külföldi és hazai alapítványok, szobrok őrzik, de szűkebb hazájában, a Vajdaságban kevésbé ismerik.

GYEREKKOR

Ordass Lajos (Wolf Lajos) a Bácskában, Torzsán (a mai Savino Selón) született 1901. február 6-án. Édesapja, Wolf Arthur a Felvidéken, Korompán látta meg a napvilágot, édesanyja, Steinmetz Paula pedig a bácskai Zsablyán. Apját, a tanítómestert, 1898-ban hívják meg kántortanítónak Torzsára, amikor már négy gyermek (Arthur, Paula, János, Ilona) apja. Lajos az ötödik gyermek a családban, később született egy hatodik testvére is, Matild.

A falut II. József telepítette. 1784-ben egyenlő arányban német ajkú reformátusok és evangélikusok kezdtek ott új életet, saját templommal és pappal. Az evangélikus lelkész, Famler Gusztáv Adolf kora kimagasló személyiségének számított, több országos és egyházi lap szerkesztője, munkatársa volt. A német ajkú lakosság gyermekei az elemi iskolában találtak először a magyar nyelvvel, az oktatás ugyanis magyarul folyt. A kis Lajos a békés kántortanító házában lelki gazdagságban töltötte az elemista éveit, s az átlagosnál jobban elsajátította a magyar nyelvet. Hegedülni is tanult, s élte a korosztályának megfelelő, csínytevésekkel, kalandokkal tarkított gazdag paraszti gyerekkorát.

GINNÁZIUMI ÉVEK

1912-től az újverbászi gimnázium, teljes nevén „Államilag segélyezett községi gimnázium” diákja. Az 1809-ben alapított gimnázium kezdetben magániskolaként működik, 1816-ban megszűnik, majd 1822-ben a bácssze-

rémi evangélikus esperesesség támogatásával újraindul, s a század végére megint államilag segélyezett gimnázium lesz.

Ordass Lajos idejében nyolcosztályos főgimnáziumként működik, tehát érettségizető joga van. 1912-ben kb. 400 diák tanul a falai között, a többségük evangélikus vallású. Lajos elsősorban a magyar és a latin nyelveket tanulta szívesen, de a reál és a természettudományos tantárgyak is felkeltették figyelmét. Jeles tanuló volt, apja mégis úgy döntött, hogy 1915-ben új iskolát keres fiának: evangélikus gimnáziumot. Így került Bonyhádra. Döntését két okból hozta meg: nem volt megalégedve fia evangélikus hitoktatásával, illetve olyan iskolát keresett, amely mellett internátus is működik.

A bonyhádi gimnáziumban akkor már háborús szelek fújtak, habár Gyalog István igazgató mindent megtett, hogy a diákok semmit se érezzenek ebből. A tanárok fele a harctéren szolgált, az itthon maradtak végezték egész évben a többiek munkáját, bizonyos tantárgyakat nem is tanítottak. A háborús hangulat a diákokat is megviselte, élelmiszerhiány, infláció, betegségek keserítették életüket. A sorozás 1914 őszén a 8. osztályt érintette, tavasszal azonban már a 7. és a 6. osztályokból is vittek el diákokat katonának. Ekkor kerül Ordass Lajos Bonyhádra, a negyedik osztályba. Szeretettel emlékszik tanáraitra, volt osztályfőnökeire. A gimnáziumban sikerült felvérteznie magát olyan humán műveltségi és természettudományos tudással, amely egész életét meghatározta. Ugyanakkor felismerte az evangélikus egyház szerepét a szegény sorsú diákok nevelésében és ellátásában, hiszen tanulmányai során mindig élvezte az iskola alapítványainak segítségét, gondviselését, megismerte a bonyhádi diákok szolidaritását.

A sikeres érettségije után 1919-ben – teli kétségekkel, bizonytalansággal – vagy tanár, vagy lelkész szeretett volna lenni, így a gondviselőre bízta a döntést: beadta kérelmét a budapesti egyetem természettudományi karára és a budapesti Evangélikus Teológiai Akadémiára is. Az előbbi elutasította, az utóbbi felvette.

TEOLÓGIAI TANULMÁNYOK

A budapesti evangélikus akadémia ebben az évben kezdte meg működését, 1919-ig Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen volt teológusképzés. A trianoni döntést követően a két felvidéki teológia ugyanis Budapestre menekült. Minden vagyonukat elvesztve, kölcsönzött épületben, hat tanteremben kezdődött meg az oktatás 1919 tavaszán. Három tanteremben a diákok, egy-egy tanteremben pedig a tanárok laktak, egy teremben folyt az oktatás. Nélkülözések, anyagi gondok közepette, vidéki gyülekezetekben töltött prédikációk után kapott segélyekből éltek, de nagy szakmai elhivatottság jel-

lemezte ezt a két évet. A második év elvégzése után, tanulmányait megszakítva, Lajos a hallei egyetemre iratkozik. Hamarosan azonban súlyos anyagi gondjai lesznek. Először fizikai munkával, bányában dolgozva próbál pénzt szerezni, majd visszatér Magyarországra, és a soproni akadémián folytatja tanulmányait. 1924-ben sikeresen szakvizsgázik, s október 5-én dr. Raffay Sándor püspök úr pappá szenteli.

SEGÉDLELKÉSZI SZOLGÁLATOK

Első szolgálati helye egy német telepes falu: Harta, két német ajkú (egy református és egy evangélikus) gyülekezettel. Másfél évet töltött itt. Idejének legnagyobb részét istentiszteletek tartására fordította, mert a helybeli lelkész beteges volt, így ő látta el a szolgálatot. 1926-ban kérte áthelyezését. Új szolgálati helye Mezőberény, ahol két evangélikus gyülekezet is volt. Mindennapi tevékenységét a teológiai tudásának elmélyítésére fordította. Váratlanul érte Raffay püspök utasítása: 1927 márciusától Budapestre, a Deák téri gyülekezetbe került segédlelkésznek, egyben püspöki magán-titkárnak. (A Deák téri gyülekezet né pessége és rangja szempontjából az evangélikus egyház első gyülekezetének számított.) A szolgálat és a püspök úr által rábízott adminisztrációs tevékenység lekötötte minden idejét. Hamarosan azonban lehetősége adódott egy svédországi tanulmányútra. Az elkövetkező egy évben Lundban, Stockholmban, Uppsalában ismerkedett a svéd evangélikus egyház szervezeti felépítésével, képviselőivel, belső életével. A tanulmányúton kialakított személyes kapcsolatai esperesekkel, püspökökkel, kollégákkal egész életére kihatottak, a skandináv nyelvek elsajátítása, a svéd prédikációs segédanyagok, irodalom megismerése szintén nagyban befolyásolta lelkési szemléletét, prédikációs módszerét. Hazatérve, rövid soltvadkerti kitérő után, 1928 őszétől újra a Deák téri gyülekezet segédlelkésze, majd 1929 júniusától tábori lelkész Debrecenben. A hadseregben, a tisztikarban uralkodó egyházat mellőző szemlélet nagyon távol állt a lelkivilágtól és hivatásbeli meggyőződésétől, így amikor a ceglédi egyházközség meghívta lelkésznek, elfogadta az ajánlatot, s friss házasként, feleségével, Kirner Irénnel meg elsőszülött fiával, Barnabással, elfoglalja új szolgálati helyét.

CEGLÉD

Tíz évet szolgál Cegléden (1931-től 1941-ig), önéletrajzi írásaiban így emlékszik vissza erre az időszakra: „Lelkészségem tíz legboldogabb évét Cegléden töltöttem.” Vezetésével a ceglédi gyülekezet lelkileg és anyagilag

is megerősödött. Szolgálatának kezdetén újrászervezi a hitéletet a városban, vasárnap délelőtt ifjúsági istentiszteletet szervez, a reggeli istentiszteletet áthelyezi délutánra, az iskolai hitoktatói munkát, a bibliaórákat, hittanórákat az iskolában órarend szerint tartja, így a diákok nagyobb számban vesznek részt a kötelező oktatáson. Bevezeti az egyházmegyei presbiteri napot, a gyülekezeti napot, evangélikus elemi népiskolát szervez, lefordítja, és ezer példányban kinyomtatja Johan Lunde oslói püspök gyermekprédikációit.

A gyermek-istentiszteleti beszédvázlatokat a norvég, dán és svéd irodalomból meríti. Bevezeti a szórványban élő hívek látogatását, lelki gondozását.

Nyomdát alapít. Ebben az időben az *Evangélikus Élet*, az *Evangélikus Iskola* és az *Evangélikus Ifjúság* című országos lapokat Cegléden nyomtatják. Sikeresen működteti az egyházközség boltjait. A lelki és anyagi megerősődéssel párhuzamosan kis családja is bővül: Sárával és Zsuzsannával.

1937 és 1941 között esperesi szolgálatot lát el, a Pest Megyei Középső Egyházmegye esperese, munkáját erényes és igazságos döntések jellemezték.

BUDAPEST-KELENFÖLD

A békés, nyugodt, vidéki Ceglédről 1941 novemberében került új állomáshelyére, a budapest-kelenföldi gyülekezetbe. A csaknem hatezres lélekszámú gyülekezet és az országban terjedő háborús hangulat új kihívások elé állítják: istentisztelet tartása, a nőegyesület bibliaórái, szeretetmunkák, a Luther Szövetség által szervezett szabadegyetem, kiadványok szerkesztése, ifjúsági munka, minden hétköznap este könyörgő istentisztelet a háborúban szolgáló katonákért. A fővárosi jelenlét lehetővé tette, hogy országos, nemzetközi kérdésekben is kifejtse véleményét. Ilyen volt a német- és a zsidókérdés. A németkérdés lényege, hogy 1940-ben a hazai német értelmiségiek egy csoportja kiáltványt fogalmazott meg Német Memorandum címen, amely a magyarországi németek sérelmeit sorolja fel, és a magyarsággal való szembeszegülésre bűjtatja a német kisebbséget. Tovább rontotta a helyzetet, hogy az 1941-ben újra elfoglalt bácskai területeken, vagyis a szülőföldjén, az evangélikus gyülekezetek közül csak a szlovák ajkúak tértek vissza a magyarországi evangélikus egyházhoz, a németek nem. Az újverbászi és a kúlai magyar ajkú evangélikusoktól a német evangélikusok még a templomhasználati jogot is megtagadták. Ezért 1942 tavaszán, saját költségén, *Válasz* címmel megjelenteti véleményét, amelyben elsősorban a külső német reakciós erőket vádolja provokációval.

A zsidókérdésben azt kifogásolta, hogy egyes – nem csak evangélikus – lelkészek, anyagi térítés ellenében, anyagi ellenszolgáltatásért zsidókat kereszteltek meg, hogy ily módon elkerüljék a kilakoltatást, deportálást.

A helyzet megoldására a svéd nagykövetséggel, a Vöröskereszttel való együttműködést szorgalmazta, ő maga is számtalan útlevél, igazolvány kiállításában segédkezett. A háború borzalmi lassan elérték Budapestet. 1944 márciusában a németek megszállták a fővárost. Tiltakozásul nevét Wolfról Ordassra változtatta. Az egyház épületei romokban heverték, a hívek óvóhelyeken éltek éhezés, fagyoskodás, gyász és nyomor közepette, felesége súlyos betegséggel kórházban feküdt.

1945. június 12-én dr. Raffay Sándor püspök úr korára való tekintettel (79 éves volt) lemondott, s az egyházkerület presbitériuma Ordass Lajost javasolta a Bányai Evangélikus Egyházkerület püspöki székébe. 1945. augusztus 15-én megválasztották püspöknek. 1945-ben három egyházkerület működött: a Bányai Evangélikus Egyházkerület, a Dunán Innei Evangélikus Egyházkerület és a Tiszai Evangélikus Egyházkerület.

ELSŐ PÜSPÖKSÉG (1945–1950)

Püspökségének első éve a háborús romok eltakarításával, az újjáépítéssel kezdődtek. Az egyház működésében nagy segítséget jelentettek a külföldi segélyek. Elosztásukra nagy gondot fordítottak, ezzel próbáltak enyhíteni a hívek és a kollégák anyagi gondjain. Az új rendszer képviselői folyamatosan szították a feszültséget az országban, a felbújtott falvak lakói lelkészeket, egyházi iskolában tanító tanárokat gyilkoltak, vertek, aláztak meg. Megkezdődött a német ajkú lakosság kitelepítése, a szlovák lakosságcsere, mindkét népcsoport elsősorban az evangélikus egyház híve volt. Ordass minden alkalommal tiltakozott az illetékes állami szerveknél a híveket ért atrocitások miatt, eredménytelenül. 1947 februárjában úgy döntött, hosszabb külföldi tanulmányútra indul, hogy megköszönje a külföldi szervezetek addigi segítségét, újabb adományokat szerezzen, illetve tájékoztassa a külföldi közvéleményt a magyarországi helyzetről. Az öt hónapos körútja során hat országot látogatott meg (Svájc, Svédország, Norvégia, Finnország, Dánia, Amerikai Egyesült Államok), összesen 36 igehirdetést végzett angol, svéd, német és magyar nyelven, valamint 44 előadást tartott. Látogatása során egyházi előljárókkal, karitatív szervezetekkel, teológiatanárokkal s más fontos személyiségekkel találkozott. Útja során az adományozó szervezetek és szövetségek jelentős adományokat helyeztek kilátásba hazai egyházi szervezeteknek, intézményeknek. Kiemelkedő eseménye útjának, hogy részt vett, alapító tagja lett Lundban a Lutheránus Világszövetségnek, s a szövetség egyik alelnökévé választották.

Visszatérve Magyarországra, szembesült a magyar valósággal. Az egyházat ért támadások tovább fokozódtak: 1947. október 31-én a kormány

megtiltotta a reformáció ünnepének istentiszteleti megünneplését, a következő évben betiltották az Evangélikus Nők Országos Szövetségét, húsvétkor a nagypénteket munkanapnak nyilvánították. 1948. június 15-én az országgyűlés elfogadta az egyházi iskolák államosításáról szóló törvényjavaslatot.

A személye elleni támadások felgyorsultak. 1948. augusztus 24-én házkutatást tartottak nála. Iratait, könyveit elkobozták, magát pedig kihallgatták, házi őrizetet rendeltek el számára, s nyomást gyakoroltak lemondására. 1948. szeptember 8-án letartóztatták, és 1948. október 1-jén, hamis vádak alapján kétévi fegyházra ítélték „sikkasztásért”, „a segélyek eltulajdonításáért”.

BÖRTÖNÉVEK

1948. október 5-én a Budapesti Gyűjtőfogházba szállították, majd onnan november 12-én a szegedi Csillag börtönbe. Itt háromheti magánzárka után 15 katolikus pappal került egy cellába. Együttlétüket a kölcsönös megértés, a közös sors békességes elviselése jellemezte. Közös imádkozással, teológiai elmélkedéssel próbálták a börtön nehéz körülményeit elviselni.

1949 januárjában felkereste a börtönben Túróczy Zoltán Tisza kerületi evangélikus püspöktársa, és arra kérte, az egyház érdekében mondjon le püspöki tisztségéről. Ebben az esetben rögtön szabadon bocsátják, nyugdíjazták, és állami segélyben részesül, közölte vele kollégája. A válasza nemleges volt, a per újrafelvételét kérte, ártatlansága tudatában.

1950. március 15-én a váci börtönbe szállították, magánzárkába. Az egyedüllet saját napi program kidolgozására készítette. Papír és írószer híján egy vasszöggel véste be feladatait a zöldre mázolt zárkaajtóba:

1. Angol áhítat
2. Egy mondat útravaló
3. Akikkel az úton találkoztam
4. Egyházi énekek
5. Gyorsírás
6. Tréfák
7. Gyülekezés látogatóúton
8. Szépirodalom
9. Népdalok
10. Svéd áhítat

Ezeknek a napirendi pontoknak a segítségével, természetesen biblia, énekeskönyv, szótárak nélkül, sikerült a zárkában töltött időt felgyorsítania, a fogságot átvészelnie.

1950. április 17-én levélben értesítették, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház Külön Fegyelmi Bírósága kezdeményezi püspöki hivatalából való eltávolítását, hivatkozva a sikkasztás vádjára, és felróva neki, hogy püspöki teendőit nem látja el. Püspöki tisztségétől megfosztva, 1950. május 30-án, tekintettel a börtönben tanúsított jó magaviseletére, elengedték büntetésének hátralevő részét, és kiszabadult. A Bányai Egyházkerület új püspöke Dezséry László lett.

FÉLREÁLLÍTVÁ

1950 őszén megszűnt a soproni teológiai egyetem, átköltöztették Budapestre főiskolai státussal, bezárták az államosítás után még tovább működő Deák téri és a Budapest-Fasori gimnáziumot, megszűntették a diakoniszsa-egyesületeket.

Ordass Lajos semmilyen formában nem vett részt az evangélikus egyház életében, nem gyakorolhatta papi hivatását, állami segítyből, alkalmi munkákból (sálkötés, kertészkedés) élt négygyermekes családjával, nehéz körülmények között. A Magyarországra látogató külföldi delegációk elől teljesen elzárták, nem találkozhatott velük, lelkésztársai a biztonságuk érdekében elkerülték. Szellemi képességeit tanulmányok írására fordítja. Ekkor születnek meg *A keresztfa tövében* című passióelmékedései, fordít izlandi nyelvről, elkezd emlékiratainak, önéletrajzának a megírását. Az egyházat két rendszerhű püspök: Vető Lajos (északi egyházkerület) és Dezséry László (déli egyházkerület) vezeti. (1952-ben újrászervezik az egyházkerületeket, két egyházkerület marad, az Északi és a Déli Evangélikus Egyházkerület.)

1956 augusztusában, amikor az Egyházak Világtanácsa Magyarországon tartotta évi tanácskozását, dr. Hanns Lilje hannoveri püspök, az Evangélikus Világszövetség elnöke, dr. Clark Franklin Fry, az Egyházak Világtanácsa ügyvezető elnöke, dr. Carl E. Lund-Quist, az Evangélikus Világszövetség főtitkára, budapesti tartózkodása idején kéri Ordass Lajos állami és egyházi rehabilitációját.

1956. október 5-én a Magyar Népköztársaság Legfőbb Bírósága a következő határozatot hozza:

„Megállapítja, hogy a deviza büntett miatt dr. Ordas Lajos és társai ellen indított ügyben a budapesti uzsorabíróság különtanácsa által Mb XIX/1. 15. 495/1948-5 szám alatt hozott ítéletnek dr. Ordas Lajos terhelte vonatkozó része törvénysértő. Ezért az ítéletnek ezt a részét hatályon kívül helyezi és dr. Ordas Lajost az ellene emelt vád alól bűncselekmény hiányában fölmenti.”

1958. október 8-án az ev. egyház Egyetemes Egyházi Törvényszéke is felmenti Ordass Lajost a vád alól: „Nevezettet minden joghátrány alól men-

tesíti. Kimondja teljes rehabilitációját és egyházjogi szempontból úgy tekinti, mint aki ellen nem volt folyamatban egyházi fegyelmi eljárás.”

MÁSODIK PÜSPÖKSÉG (1956–1958)

1956. október 30-án, a forradalmi események hatására, lemondott Dezséry László, a Déli Evangélikus Egyházmegye püspöke és Vető Lajos, az Északi Evangélikus Egyházmegye püspöke, így az evangélikus egyház vezetők nélkül maradt. Megoldásként október 31-én, a reformáció ünnepén, a Deák téri templomban tartott ünnepségen Ordass Lajos visszatér püspöki tisztségébe, ellátva mindkét egyházmegye vezetését. Közfelkérésre Mindszenty József katolikus és dr. Ravasz László református püspök után, 1956. november 2-án beszédet, „rádiószózatot” mondott a Kossuth rádióban magyar, svéd, német és angol nyelven.

Ordass püspök első cselekedete az evangélikus egyházat ért károk enyhítése volt: az Északi Egyházmegyébe új püspök kinevezése, a sajtóosztály újrászervezése, az *Evangélikus Élet* című folyóirat újraindítása, a szabad hitoktatás jogának biztosítása, a segélyszállítmányok szétosztásának megszervezése, új esperesi választások kiírása az egyházközsegekben, új egyetemes főtitkár, felügyelő választása.

A kezdeti lelkesedést a szomorú tények váltották fel Magyarországon. Az 1957. márciusi 22-i rendelet kimondta, hogy előljáró-választás esetén az egyháznak az állammal kell egyeztetniük az előljáró személyének kérdésében. Megkezdődött a lelkészek letartóztatása a forradalmi erők segítése ürügyén.

1957-ben püspökünk részt vesz az Amerikai Egyesült Államokban, Minneapolisban az Evangélikus Világszövetség harmadik közgyűlésén, ő tartja a megnyitó istentiszteletet és az igehirdetést. Beszédét 30 000 ember kísérte figyelemmel, a szövetség pedig újra alelnökévé választotta.

Itthon tovább folytatódott a visszarendeződés. 1957 decemberében újra Vető Lajos az Északi Evangélikus Egyházmegye püspöke, még aznap kitüntetik a parlamentben az „ellenforradalom alatt a népi hatalom mellett tanúsított bátor helytállásáért”.

Ordass Lajos sem lehetett püspök sokáig. 1958. június 19-én, Mihályfi Ernő egyetemes felügyelő levélben tudatta vele, hogy 1956-ban Dezséry László lemondása „ellenforradalmi események kényszere miatt történt”, ezért nem érvényes. Így Dezséry László két óra erejéig megint püspök lett 1958-ban, amikor ünnepélyesen lemondott, és új püspököt választottak Káldy Zoltán személyében.

Ordass Lajos püspök úr közéleti tevékenysége ezzel befejeződött. Haláláig, 1978. augusztus 14-éig, visszavonultan dolgozott szerettei körében, megírta emlékiratait, visszaemlékezéseit, ezek először Nyugaton jelentek meg, sok nyugtalan éjszakát okozva az evangélikus egyház akkori előljáróinak.

Halála után felesége kérvényezte rehabilitációját. 1993. április 23-án Kulcsár Kálmán igazságügy-miniszter levélben ezt jelentette neki:

D. ORDASS LAJOSNÉ részére

Budapest

Tisztelt Asszonyom!

Férje, D. Ordass Lajos evangélikus püspök rehabilitálásával kapcsolatosan az Ön és dr. Nagy Gyula püspök-elnök úr leveleire utalva az alábbiakat hozom szíves tudomására.

Megállapítható, hogy D. Ordass Lajos püspök felmentése nem volt indokolt az 1957. évi 22. tvr. alapján, tekintettel arra, hogy a déli Evangélikus Egyházkerület püspöki tisztét a jogszabály hatálybalépését követően is több mint egy évig mind az egyháza, mind az akkori állami vezetés megelégedésére ellátta. Erre utal a Művelődésügyi Minisztérium Állami Egyházügyi Hivatal akkori elnökének több, olyan tartalmú kijelentése is, amely szerint D. Ordass Lajos püspök vonatkozásában nem alkalmazható az említett rendelet, mivel korábbi rehabilitációja eredményeként püspöki tevékenysége 1945. évtől megszakítás nélkülinek tekintendő.

A rendelkezésre álló iratok és adatok alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az Evangélikus Egyház illetékes testületének 1958-ban tett intézkedései, amelyek végső soron D. Ordass Lajosnak a püspöki székből történt elmozdítását eredményezték, az akkori kormányzati szervek politikai megfontolásokon alapuló nyomására születtek, amelyhez felhasználták a hatályos jogszabályokat is.

A történetek miatt – utalva Németh Miklós miniszterelnök úrnak az Országos Vallásügyi Tanács ülésén 1989. október 20-án tett nyilatkozatára – a Kormány nevében ezúton ünnepélyesen megkövetem Önt. Erről tájékoztattam a Magyarországi Evangélikus Egyház püspök-elnökét is.

Budapest, 1990. április 23.

Üdvözlettel:

Dr. Kulcsár Kálmán s.k. P.H.

1995. október 5-én a Déli Evangélikus Egyházkerület Bírósága is rehabilitálja Ordasst, és kijelenti „*A néhai D. Ordass Lajos püspök a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöke volt 1945. szeptember 27-i beiktatásától egészen 1978. augusztus 14-én bekövetkezett haláláig.*”

IRODALOM

ORDASS Lajos: Önéletrajzi írások. 1985, Európai Magyar Szabadegyetem, Bern
TERRAY László: Nem tehetett mást. 1990, Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest

I set off from Torzsa...

Lajos Ordass's idealism and course of life

Lajos Ordass (Wolf) was born on 6 February, 1901 in Torzsa, a village in Bácska, Vajdaság. He was educated in his birth village, and later in Verbász and Bonyhád. After graduating at the Academy of Theology in Budapest in 1924, he was consecrated by the bishop of the Evangelical church, dr Sándor Raffay. He performed clerical duties in Harta, Mezőberény, Soltvadkert. He first served as pastor in Cegléd from 1931 to 1941 and later in Kelenföld, Budapest. His congregation worked self-sacrificingly during the Second World War. He became bishop in 1945 and served till 1950, when the communist regime under false accusations imprisoned him in Szeged and Vác. He became bishop again in 1956, but following the revolution, he suffered the consequences of the retaliations. He spent the rest of his life away from the public, mainly working on literary, sacral and ethnographic texts. He was rehabilitated by the state in 1990 and by the Evangelical church in 1995.

Key words: Vajdaság, the Evangelical church, 1945, 1956, oppression, theology, pastor, bishop

Krenuo sam iz Torže...

Idejnost evangelističkog biskupa Lajoša Ordaša

U svom radu predstavljam poučan životni put Lajoša Ordaša, vojvođanskog evangelističkog biskupa. Lajoš Ordaš (Wolf) rođen je u Bačkoj, u selu Torža (Savino Selo) 6. februara 1901. Svoje obrazovanje stekao je u svom rodnom selu, u Vrbasu i u Bonjhadu. Nakon završetka teološke akademije u Budimpešti 1924. biskup dr. Šandor Rafai posvetio ga je u evangelističkog sveštenika. Bio je pomoćni sveštenik u Harti, Mezeberenyju, Soltvadkertu, zatim između 1931. i 1941. u Cegledu. Između 1941. i 1945. bio je sveštenik u Budimpešti, u Kelenfeldu, sa svojom crkvenom zajednicom požrtvovano je radio tokom rata. Između 1945. i 1950. bio je biskup crkvenog okruga Banja Mađarske evangelističke crkve. Komunistički režim ga je ubrzo na osnovu lažnih optužbi osudio, te je svoju dvogodišnju zatvorsku kaznu odslužio u Segedinu i u Vacu. Između 1956. i 1958. je ponovo bio biskup, ali je i on postao žrtva odmazda koje su sledile nakon revolucije. Do svoje smrti (1978) živeo je povučeno, radio na crkvenim, beletrističkim, etnografskim radovima. Nakon smrti, 1990. došlo je do njegove državne, a 1995. i crkvene rehabilitacije, tako da je između 1945. i 1978. i zvanično bio biskup.

Ključne reči: Vojvodina, Evangeoska crkva (Luteranizam), 1945, 1956, odmazda, teologija, pomoćni pastor, pastor

Beérkezés időpontja: 2017. 12. 06.

Elfogadás időpontja: 2017. 12. 20.